

Warszawa, dn. 22 grudnia 2014 roku

KMP.575.34.2014.MMo

**Raport przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji w Domu Pomocy Społecznej „Dom Nauczyciela” w Bielsku - Białej
(wyciąg)**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania* (dalej: OPCAT), przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku z dnia 18 grudnia 2002 roku (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192, dalej: OPCAT) oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 7 - 8 października 2014 roku, do Domu Pomocy Społecznej „Dom Nauczyciela” w Bielsku - Białej przy ul. Pocztovej 14a (dalej: DPS, Dom, placówka) udali się pracownicy Zespołu *Krajowy Mechanizm Prewencji* (dalej: KMP lub Mechanizm): Justyna Józwiak (politolog w zakresie resocjalizacji), Małgorzata Molak (pedagog resocjalizacyjny), Przemysław Kazimirski oraz Marcin Kusy (prawnicy). W wizytacji wzięła także udział dr n. med. Joanna Żuchowska (specjalista chorób wewnętrznych), której wnioski z ekspertyzy zostały włączone w treść Raportu.

Działając jako *Krajowy Mechanizm Prewencji*, osoby wizytujące sprawdziły na miejscu sposób przestrzegania praw mieszkańców DPS, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowę z panią Grażyną Tobur - Jasek - dyrektorem placówki oraz panią Katarzyną Łobodą - kierownikiem Działu Opiekuńczo - Terapeutycznego;
- dokonano oglądu budynków mieszkalnych, w tym m.in.: wybranych losowo pokoi mieszkańców, sanitariatów, jadalni, sali do terapii zajęciowej, sali rehabilitacyjnej;

- w czasie wizytacji pokoi i innych pomieszczeń przeprowadzono rozmowy z mieszkańcami oraz pracownikami DPS;
- przeprowadzono indywidualne rozmowy z losowo wybranymi mieszkańcami Domu;
- poddano analizie wybraną dokumentację dostępną na miejscu m.in. dokumentację medyczną wybranych mieszkańców, książki raportów pielęgniarstwa, losowo wybrane akta osobowe mieszkańców, losowo wybrane indywidualne plany wsparcia.

W trakcie wizytacji sporządzono dokumentację fotograficzną oraz użyto dalmierza do pomiaru powierzchni wybranych pomieszczeń.

Pracownicy Mechanizmu poinformowali dyrektora Domu i kierownika Działu Opiekuńczo-Terapeutycznego o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano dokumentację związaną z funkcjonowaniem placówki oraz sprawozdanie z kontroli przeprowadzonej przez sędziego rodzinnego w dniu 30 maja 2014 roku, protokół kontroli kompleksowej przeprowadzonej przez pracowników Oddziału Nadzoru w Pomocy Społecznej Wydziału Polityki Społecznej Urzędu Wojewódzkiego przeprowadzonej w dniach 11 i 15 października 2013 roku, protokół kontroli sanitarnej z dnia 3 października 2013 roku, 3 stycznia i 12 czerwca 2014 roku.

2. Charakterystyka placówki

Dom Pomocy Społecznej „Dom Nauczyciela” w Bielsku - Białej przy ul. Pocztowej 14a przeznaczony jest dla 92 osób w podeszłym wieku, zarówno kobiet, jak i mężczyzn.

Dom jest jednostką budżetową miasta Bielsko-Biała.

Na mocy decyzji Wojewody Śląskiego nr PS.II.9013/6/06 z dnia 8 marca 2007 roku, wydano zezwolenie na prowadzenie placówki na czas nieokreślony.

3. Legalność pobytu

W dniu wizytacji w Domu przebywało 86 mieszkańców. Wśród nich nie było żadnej osoby ubezwłasnowolnionej, ani skierowanej na mocy postanowienia sądu.

Dyrektor Domu poinformowała wizytujących, iż nie są przyjmowane do DPS osoby niezgodnie z jego przeznaczeniem. Dodała, iż w ostatnim czasie tylko raz wystąpiła do MOPS (w 2011 roku) o cofnięcie decyzji o umieszczeniu mieszkańca w podległym jej DPS. Mężczyzna, którego dotyczyła sprawa, nadużywał alkoholu i zachowywał agresywnie, w

związku z czym był stałym bywalcem izby wytrzeźwień. W celu rozwiązania problemu z mieszkańcem, dyrektor placówki skorzystała z przepisu art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2014 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 r., poz. 182), zgodnie z którym *w przypadku stwierdzenia przez pracownika socjalnego marnotrawienia przyznanych świadczeń, ich celowego niszczenia lub korzystania w sposób niezgodny z przeznaczeniem bądź marnotrawienia własnych zasobów finansowych może nastąpić ograniczenie świadczeń, odmowa ich przyznania albo przyznanie pomocy w formie świadczenia niepieniężnego.* W 2013 roku MOPS przychylił się do ww. wniosku.

Dokumentacja mieszkańców jest kompletna i potwierdza legalność ich pobytu w DPS.

4. Personel

Zgodnie z danymi przedstawionymi wizytującym, w Domu zatrudnionych jest 51 osób (stan na 7 października 2014 roku), w tym m.in: dyrektor Domu, kierownik sekcji terapeutyczno - opiekuńczej, kierownik sekcji administracyjno – gospodarczej, kierownik zespołu opiekuńczo - terapeutycznego, 10 opiekunów (w tym 1 mężczyzna), 6 pokojowych, 7 pielęgniarek, 2 rehabilitantów, instruktor ds. kulturalno-oświatowych, instruktorów terapii zajęciowej (1/2 etatu), 2 pracowników socjalnych. Do wskaźnika zatrudnienia wliczani są także opiekunowie pierwszego kontaktu, których funkcję pełni 38 pracowników DPS.

W jednym z wykazów dotyczących zatrudnienia, udostępnionym wizytującym, widniała informacja o zatrudnieniu psychologa na ½ etatu, w drugim zaś na ¾ etatu. Pracownicy Mechanizmy proszą o wskazanie rzeczywistego wymiaru czasu pracy omawianego pracownika.

Zgodnie z informacjami przekazanymi wizytującym, na staż do DPS zostały skierowane 3 osoby, w tym 2 opiekunki w pełnym wymiarze czasu pracy. Dodatkowo, w ramach prac interwencyjnych w Domu pracuje 6 osób, w tym 3 pokojowe, skierowanych przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bielsku-Białej w wymiarze 10 godzin tygodniowo.

Praca pielęgniarek (poza kierownikiem zespołu opiekuńczo-terapeutycznego i zastępcy) oraz opiekunów i pokojowych, oparta jest na systemie dyżurów 12-godzinnych (6.00 - 18.00 oraz 18.00 - 6.00). Na rannym dyżurze jest 1 lub 2 pielęgniarki i 3 - 4 opiekunów oraz przez 8 godzin kierownik zespołu i zastępca. Na dyżurze nocnym pozostaje 1 pielęgniarka i 2 opiekunów.

W 2013 roku pracownicy Domu wzięli udział w następujących szkoleniach: *Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego – wykładnia dla pracowników DPS* (2 osoby), *Komunikacja i asertywność w pracy w DPS. Sytuacja trudna i konfliktowa w pracy personelu z mieszkańcami* (5 osób), *Majątek osoby przebywającej w DPS* (1 osoba), *Wypalenie zawodowe – profilaktyka oraz metody walki ze stresem* (17 osób). Natomiast w 2014 roku pracownicy zostali przeszkoleni w zakresie *Komunikacji i pracy z mieszkańcem agresywnym i konfliktowym w ramach pracy w DPS* (14 osób), *Zadań samorządu w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych* (1 osoba). Przedstawiciele KMP pozytywnie oceniają powyższą ofertę szkoleniową i zalecają w tym miejscu objęcie większej liczby pracowników, pracujących w bezpośrednim kontakcie z mieszkańcami wskazanymi wyżej szkoleniami.

Zgodnie z informacjami przekazanymi przez dyrektor placówki, w latach 2013 i 2014 nie były prowadzone postępowania dyscyplinarne przeciwko personelowi Domu. Nie było również postępowań sądowych przeciwko DPS.

5. Traktowanie

W ocenie pracowników Mechanizmu atmosfera panująca w Domu w trakcie wizytacji była dobra, pełna wzajemnego poszanowania. Mieszkańcy podczas rozmów z wizytującymi pozytywnie wyrażali się na temat pracy personelu oraz podkreślali dobre traktowanie oraz życzliwość ze strony pracowników. Wszyscy pensjonariusze znali swoich pracowników pierwszego kontaktu oraz potrafili wskazać inne osoby godne zaufania.

Zastrzeżenia wizytujących wzbudził katalog konsekwencji wynikających z naruszenia zasad panujących w Domu, ujęty w § 12 *Regulaminu samorządu mieszkańców Domu Pomocy Społecznej „Dom nauczyciela” w Bielsku-Białej* (dalej: Regulamin samorządu). Przedstawiciele KMP nie mają zastrzeżeń do ponoszenia przez mieszkańców kosztów naprawy uszkodzonych przez nich przedmiotów (ust. 1), czy postanowień dotyczących sytuacji, w których personel wchodzi do pokoju mieszkańca (ust. 4 i 5). Niewłaściwe jest jednak stosowanie kar, takich jak *upomnienie na piśmie z umieszczeniem w aktach mieszkańca* (ust. 2), a niedopuszczalne wręcz *karne przeniesienie do innego pokoju o niższym standardzie* (ust. 3). Wszyscy mieszkańcy powinni mieć zapewnione podobne warunki bytowe, spełniające wymogi rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 sierpnia 2012 roku w sprawie domów pomocy społecznej (Dz. U. z 2012 r., poz. 964), dalej: rozporządzenia. Podniesienia ponadto wymaga, że stosowanie sankcji, pozostaje w związku

z wolnością osobistą jednostki, chronioną przez art. 41 ust. 1 Konstytucji RP, zgodnie z którym każda regulacja dotycząca wolności osobistej musi mieć wyraźne umocowanie ustawowe. **W aktualnym stanie prawnym brak jest takiego umocowania**, gdyż powołująca domy pomocy społecznej ustawa nie zawiera w przedmiotowej materii żadnej regulacji. W związku z tym, opisane wyżej procedury wymagają natychmiastowej zmiany. **Stosowanie środków dyscyplinarnych wobec mieszkańców musi zostać wyeliminowane**, dlatego usunięcia wymagają ww. postanowienia zawarte w omawianym dokumencie. Podobne uwagi pracownicy Mechanizmu mają do części *założeń schematu postępowania z osobą nietrzeźwą*. Zgodnie z § 13 ust. 5 Regulaminu samorządu *mieszkaniec uporczywie nadużywający alkoholu będzie miał zakaz uczestnictwa w wyjazdach organizowanych przez Dom, imprezach, czy też wycieczkach*. Przedstawiciele KMP zaznaczają, że wprowadzanie ograniczeń w korzystaniu przez pensjonariuszy z oferty zajęć kulturalno-oświatowych jest niedopuszczalne i niezgodne z przepisami prawa. Pracownicy Mechanizmu mają zastrzeżenia także do § 13 ust. 6 Regulaminu samorządu, stanowiącym o *rozdysonowaniu gotówki z pracownikiem socjalnym, w celu wyeliminowania marnotrawienia środków własnych przez mieszkańca*. Podniesienia wymaga, iż jedyne ograniczenie w zakresie dysponowania majątkiem przez pensjonariuszy Domu może wynikać z ich ubezwłasnowolnienia. W związku z powyższym przedstawiciele KMP zalecają usunięcie z Regulaminu samorządu, omawianych elementów strategii postępowania wobec osób nietrzeźwych, jak również postanowienia ujętego w § 14 ust. 1, zgodnie z którym *rodzaj kar raz termin zakazu, każdorazowo będzie ustalany przez Zespół Terapeutyczno-Opiekuńczy (...)*.

Oprócz zmian w omawianych dokumentach, wyeliminowania wymaga praktyka dotycząca postępowania z osobami nadużywającymi alkoholu, opisana przez dyrektora Domu. Konsekwencje wobec osób wracających do Domu pod wpływem alkoholu, wyciąga Rada mieszkańców. W pierwszej kolejności jest to upomnienie ustne, następnie upomnienie pisemne, nagana na piśmie, ostatnim krokiem zaś jest wezwanie Policji. Przedstawiciele KMP nie mają zastrzeżenia jedynie do ostatniej formy reakcji. Zwrócenia uwagi w tym miejscu wymaga, że powiadomienie Policji jest zgodne z przepisami, jeżeli jest stosowane wobec osób, które będąc pod wpływem alkoholu zakłócają spokój innych mieszkańców oraz zagrażają zdrowiu swojemu i/lub innych.

Uwagę wizytujących wzbudził wpis w zeszycie prowadzonym przez opiekuna pierwszego kontaktu, dotyczący mieszkanki (*dane usunięto*). W dniu 19 sierpnia 2014 roku pani Agnieszka Sowa odnotowała, iż *Pomimo wspólnych ustaleń, że mieszkanka nie powinna sama podpisywać umów (...)* Pani (*dane usunięto*) *zamówiła sobie sprzęt. (...) Powiedziałam,*

że musi ponieść konsekwencje niestosowania się do naszych ustaleń. Przytoczony fragment świadczyć może nie tylko o stosowaniu ograniczeń w dysponowaniu pieniędzmi przez mieszkankę, ale także stosowaniu kar wobec pensjonariuszy Domu. Wizytującym wyjaśniono, iż pracownicy DPS chcieli wesprzeć panią (*dane usunięto*) w wyborze sprzętu, a konsekwencje miały dotyczyć wyjaśnienia kosztów, które mieszkanka musi ponieść. Przedstawiciele KMP zalecają rzetelne prowadzenie wpisów, odzwierciedlających rzeczywiste postępowanie z mieszkańcami.

Zgodnie z informacjami udzielonymi przez dyrektor Domu, w placówce nie są stosowane środki przymusu bezpośredniego.

6. Prawo do ochrony zdrowia

Wizyty lekarza rodzinnego odbywają się na terenie Domu w każdy czwartek w godzinach 9:00-11:00.

Według informacji udzielonej wizytującym, w ramach wizyt domowych, realizowane są także spotkania z neurologiem raz na 2 miesiące.

Mieszkańcy korzystają z wizyt u specjalistów w przychodniach w Bielsku-Białej, na które są transportowani samochodem stanowiącym własność Domu. Wpisy w raportach opiekunek potwierdzają realizację różnych konsultacji np. endokrynologicznych, pulmonologicznych.

Leki roznoszone są 2-3 razy dziennie przy posiłkach lub w innych porach, zależnie od zleceń. Osoby mające trudności w połykaniu, otrzymują leki rozkruszone bądź rozpuszczone. W przypadku odmowy przyjęcia leku, fakt ten zostaje odnotowany w raporcie pielęgniarskim i przekazany lekarzowi. Co do zasady, nie podaje się leku bez zgody pacjenta. Mieszkańcy, którzy nie chcą mieć podawanych leków przez pielęgniarki, podpisują oświadczenie, iż zostali poinformowani o dawkowaniu, działaniu i sposobie zażywania leków oraz o skutkach ich nieprawidłowego przyjmowania. Pracownicy KMP pozytywnie oceniają opisaną praktykę.

Nowi mieszkańcy badani są w pierwszych dniach pobytu, w razie potrzeby zlecane jest prześwietlenie klatki piersiowej i badania biochemiczne. Ponadto co 1-2 lata wykonywane są kontrolne badania wszystkich mieszkańców, wraz z badaniami laboratoryjnymi, co należy uznać za wyróżniającą praktykę. Corocznie organizowana jest akcja szczepień przeciwko grypie.

Osoby chore na cukrzycę insulinozależną, niezależnie od opieki lekarza rodzinnego, są konsultowane przez diabetologa (przyjęcia raz na 2 tygodnie).

W dyżurce pielęgniarek znajdował się m.in. zestaw do reanimacji z ambu, waga lekarska, koncentrator tlenowy, aparaty do mierzenia ciśnienia tętniczego, glukometry, krzesło do pobierania krwi oraz lodówka, w której przechowywana jest insulina i krople do oczu. Ekspert KMP uznała za zasadne wyposażenie Domu w aparat EKG.

W ramach rehabilitacji, która jest prowadzona od poniedziałku do piątku w godzinach 7:00-15:00, wykonywane są następujące zabiegi: światłolecznictwo (lampa Solux), magnetoterapia, elektroterapia (galwanizacja, jonofereza, diadynamik, prądy impulsowe prostokątne i trójkątne, prąd Kotz'a, prądy impulsowe TENS, prądy interferencyjne, prąd Ultra Reiz), elektrodiagnostyka, kinezyterapia, masaż leczniczy. Mimo bogatego wyposażenia sali rehabilitacji, ekspert KMP zwróciła uwagę, że jednoczesny udział mieszkańców w ćwiczeniach i zabiegach jest niemożliwy ze względu na niewielką powierzchnię tego pomieszczenia. Pracownicy Mechanizmu poddają pod rozagę wyodrębnienie innej lub dodatkowej sali do rehabilitacji i fizykoterapii.

Mieszkańcy mogą uczestniczyć także w codziennej gimnastyce porannej, a dwa razy w tygodniu w gimnastyce ogólnokondycyjnej. Ponadto w Domu funkcjonuje Klub Nordic Walking Seniorzy, który realizuje spacer z rehabilitantem 3 razy w tygodniu.

7. Prawo do informacji

Prawa mieszkańców ujęte zostały w § 6 *Statutu Domu Pomocy Społecznej „Dom nauczyciela” w Bielsku-Białej* (dalej: Statut) oraz w § 3 Regulaminu samorządu. Zwrócenia uwagi wymaga, iż ich katalogi zawarte we wspomnianych wyżej postanowieniach, cechują się rozbieżnościami. Przedstawiciele KMP podkreślają, że oba dokumenty wymagają ujednoclenia. Co więcej, zasadne są wyłączenia kwestii dotyczących wszystkich mieszkańców, jak ich prawa, obowiązki, zakazy i informacje o konsekwencjach ich nieprzestrzegania z Regulaminu samorządu oraz stworzenie osobnego dokumentu, stanowiącego Regulamin mieszkańców DPS.

Uwagę wizytujących wzbudził fakt, iż w widocznym miejscu wywieszony został Regulamin mieszkańców z 1996 roku, który – według informacji uzyskanych przez przedstawicieli KMP – jest nieaktualny. Pracownicy Mechanizmu podkreślają, iż treść udostępnionego obecnie regulaminu może wprowadzać pensjonariuszy w błąd, dlatego ważne jest, aby został on zastąpiony przez aktualny dokument regulujący prawa i obowiązki mieszkańca.

Zgodnie z informacjami przekazanymi przez dyrektor DPS, każdy nowoprzybyły mieszkaniec zapoznawany jest z Regulaminem, co potwierdziły rozmowy z pensjonariuszami.

Podczas oglądu, wizytujący nie dostrzegli wywieszonych w miejscach dostępnych dla mieszkańców adresów instytucji stojących na straży praw i wolności człowieka, takich jak Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Rzecznik Praw Obywatelskich (wraz z numerem bezpłatnej infolinii 0 800 676 676), co zalecają uzupełnić.

W ogólnodostępnym miejscu umieszczona została skrzynka skarg i wniosków. Dodatkowo na tablicy ogłoszeń widnieje informacja, iż przyjęcia w tej sprawie realizowane są w środy (14:00-15:00) i piątki (9:00-11:00). W ewidencji skarg i wniosków odnotowano jedną skargę w 2013 roku (żadnej w 2014 roku).

Z ustaleń poczynionych przez wizytujących wynika, że dowody osobiste części mieszkańców są przechowywane u pracownika socjalnego. W tym miejscu należy wskazać, iż art. 33 ustawy z dnia 10 kwietnia 1974 roku o ewidencji ludności i dowodach osobistych (Dz. U. z 2006 r. Nr 139, poz. 993 ze zm.) wprowadza zakaz zatrzymywania dowodu osobistego, którego pozbawione podstaw prawnych złamanie stanowi wykroczenie stypizowane w art. 55 ust. 1 pkt 2 wskazanej ustawy. Zgodnie jednak z wykładnią dokonaną przez Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 9 grudnia 2010 roku o sygnaturze II AKa 397/10 znamiona wykroczenia z art. 55 ust.1 pkt 2 ustawy o ewidencji ludności i dowodach osobistych polegającego na zatrzymaniu cudzego dowodu osobistego nie są wypełnione, jeżeli wejście w posiadanie dowodu nastąpiło za akceptacją i przyzwoleniem osoby uprawnionej. Biorąc pod uwagę powyższe pracownicy KMP zalecają każdorazowe odbieranie zgody mieszkańca lub opiekuna prawnego mieszkańca ubezwłasnowolnionego na przechowywanie dowodu osobistego.

Uwagę wizytujących zwrócił także brak oświadczeń mieszkańców, wyrażających zgodę na wykorzystanie wizerunku. Na taki obowiązek wskazuje treść przepisu art. 23 k.c., *dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach.* Zgodnie z treścią przepisu art. 1 ust. 1 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (t.j. Dz. U. z 2002 r., nr 101, poz. 926 ze zm.) *każdy ma prawo do ochrony dotyczących go danych osobowych.* W związku z powyższym, pracownicy KMP zalecają odbieranie stosownych oświadczeń od mieszkańców lub ich

opiekunów prawnych w przypadku umieszczania zdjęć/danych osobowych mieszkańców w miejscach ogólnodostępnych.

8. Prawo do kontaktów ze światem zewnętrznym

Zgodnie z informacjami udzielonymi wizytującym, chęć wyjścia na miasto mieszkańcy zgłaszają pielęgniarce. Fakt ten odnotowywany jest w raportach pielęgniarstkich oraz zeszytach wyjść. Jedyną przesłanką do ograniczenia samodzielnego opuszczania terenu Domu jest zły stan psychofizyczny mieszkańca, co jest spójne ze stanowiskiem przedstawicieli KMP w tym obszarze. Jednakże w przypadku osób ubezwłasnowolnionych i umieszczonych w placówce na mocy decyzji sądu, o zgodę pytany jest opiekun prawny. Przedstawiciele KMP podkreślają, iż możliwość swobodnego opuszczania terenu Domu powinna być uzależniona **wyłącznie** od decyzji lekarza wydanej na podstawie oceny stanu psychofizycznego mieszkańca, a nie faktu posiadania zdolności do czynności prawnych, czy zgody opiekuna prawnego. Warto dodać, że w obecnie obowiązującym stanie prawnym brak jest regulacji, które wprowadzałyby jakiegokolwiek ograniczenia w zakresie opuszczania przez mieszkańców DPS budynków i terenu placówki.

Pensjonariusze Domu mogą przyjmować odwiedziny do godziny 21:00 (ze względu na czynności higieniczne, które należy wykonać przy niesprawnych osobach). Spotkania z bliskimi odbywają się w pokojach mieszkańców, jak również na terenie miasta. Dom dysponuje pokojem gościnnym dla odwiedzających. Za nocleg w nim nie są ponoszone opłaty.

Kontakt telefoniczny z bliskimi mieszkańcy utrzymują korzystając z aparatu samoinkasującego, znajdującego się na II piętrze lub korzystając z prywatnych telefonów komórkowych. Pensjonariusze mogą mieć także prywatne numery stacjonarne. Istnieje techniczna możliwość przekazania połączenia przychodzącego na instalację przyzywową. Mieszkańcy mogą wykonywać telefony z dyżurki pielęgniarstkiej, nie ponosząc kosztu rozmowy.

Duże znaczenie przypisywane jest podtrzymaniu kontaktu mieszkańców z rodzinami. Co roku organizowane są „Biesiady rodzinne” (w czerwcu lub we wrześniu), w których biorą udział członkowie rodzin i znajomi mieszkańców (łącznie spotyka się ok. 200 osób). Rodziny zostały także zaproszone na koncert „Kapeli bielowskiej” w dniu 18 października 2014 roku.

Podczas rozmów z wizytującymi, mieszkańcy nie zgłaszali uwag w zakresie realizacji prawa do kontaktów ze światem zewnętrznym.

9. Oddziaływania kulturalno-oświatowe i terapeutyczne

Jak poinformowano wizytujących, zajęcia prowadzone przez terapeutę zajęciowego odbywają się 4 razy w tygodniu. Zgodnie z tablicą informacyjną, organizowane są w następujących godzinach: w poniedziałki 12:30-17:30, wtorki 13:30-18:30, czwartki 9:00-15:00 oraz piątki 13:30-17:30. Przedstawiciele KMP zwracają uwagę, że przez większość dni pensjonariusze nie mają zapewnionej terapii w godzinach przedpołudniowych. Aktywność części osób może być większa o tej porze, niż w godzinach wieczornych, dlatego pracownicy Mechanizmu zalecają poddanie pod rozważenie zatrudnienie drugiego terapeuty zajęciowego, który zapewniłby możliwość udziału mieszkańców w zorganizowanych zajęciach, także przed obiadem.

Przedstawiciele KMP zalecają także wzbogacenie oferty terapeutycznej, kierowanej do mieszkańców Domu. W momencie wizytacji bowiem mieli oni do wyboru malarstwo olejne, malarstwo akwarelowe, rysunek, tkactwo, papieroplastykę i robótki ręczne.

W ramach oddziaływań kulturalno-oświatowych prowadzone są następujące zajęcia: biblioterapia (wraz z działalnością biblioteki) we wtorki, zajęcia z elementami muzykoterapii w środy, Klub Bingo w poniedziałki, próby chóru „Beskidek” oraz kawiarenka w środy, gry Nintendo w piątki. Wykaz dni i godzin poszczególnych zajęć wywieszony został na tablicy ogłoszeń. W 2013 roku mieszkańcy brali udział w zajęciach z obsługi komputera i internetu, a także spotkaniach kółka fotograficznego.

W każdym miesiącu uroczystości obchodzone są imieniny solenizantów z danego miesiąca.

Wykaz imprez, w których pensjonariusze Domu wzięli udział w 2013 roku, został bardzo dobrze oceniony przez wizytujących. Mieszkańcy kilka razy w roku korzystali z grupowych wyjść do teatru, wycieczek zarówno do polskich, jak i zagranicznych miast, mieli okazje podziwiać występy m.in. chóru Cantica, zespołu „Marianki”, byli uczestnikami pikników miejskich oraz różnych imprez organizowanych na terenie DPS. W rozmowach z wizytującymi, mieszkańcy podkreślali bogatą ofertę kulturalno – oświatową.

Z dziennika zajęć instruktora ds. kulturalno-oświatowych (dalej: dziennik) wynika, że systematycznie realizuje swoje zadania oraz dużą uwagę poświęca

mieszkańcom, prowadząc z nimi rozmowy indywidualne. Wątpliwości wizytujących wzbudziły wpisy świadczące o angażowaniu tego pracownika w zadania odpowiednie dla opiekunek np. karmienie mieszkańców. Czas pracy, instruktor terapii zajęciowej powiniennem przeznaczac na aktywności właściwe do jego zatrudnienia.

Analiza dziennika przyniosła także wniosek, iż mieszkańcom o obniżonej sprawności ruchowej nie był zapewniony codzienny dostęp do świeżego powietrza. Podobne wrażenie wizytujący odnieśli po przeczytaniu zeszytu raportów opiekunek. W związku z powyższym, pracownicy Mechanizmu zwracają uwagę na konieczność organizowania wyjść dla mieszkańców na zewnątrz.

Psycholog prowadzi zarówno oddziaływania indywidualne (wsparcie nowoprzyjętego mieszkańca, interwencja kryzysowa, terapia), jak i grupowe. Zajęcia te mają na celu utrzymanie dobrostanu psychicznego mieszkańców, integrację, stymulowanie funkcji poznawczych, nabycie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych i z trudnymi emocjami.

Na terenie Domu działa rada mieszkańców, której kadencja trwa 4 lata. Spotkania odbywają się w każdy pierwszy poniedziałek miesiąca. Omawiane są na nich kwestie dotyczące sposobów spędzania wolnego czasu w ramach działalności kulturalno-oświatowej DPS (zajęcia, wycieczki - bezpłatne dla mieszkańców). Zgodnie z informacjami przekazanymi wizytującym, przewodniczący rady – jako były pastor - rozwiązuje konflikty między mieszkańcami.

Każdy nowoprzyjęty mieszkaniec przechodzi okres adaptacyjny, po którym (do 6 miesięcy od daty przybycia) układany jest indywidualny plan wsparcia (dalej: IPW). Dokonując analizy IPW, wizytujący dostrzegli, iż brakuje w nich podpisów mieszkańców, które mogłyby świadczyć o ich udziale w procesie tworzenia planu lub, przynajmniej, ich wiedzy na temat założeń pracy terapeutycznej. Weryfikacja omawianych dokumentów wykazała także rzadkie wpisy, na podstawie których trudne jest dokonanie oceny pracy z mieszkańcem. Co więcej przypadku mieszkańca (*dane usunięto*), ostatni wpis w sprawozdaniu z indywidualnej opieki pracownika pierwszego kontaktu, został odnotowany w maju 2014 roku.

10. Warunki bytowe

Warto podkreślić, iż w dniach wizytacji prowadzone były prace remontowe, polegające na wymianie drzwi wewnętrznych oraz malowaniu.

W ramach podziału organizacyjnego, osoby wymagające zwiększonej opieki ze względu na zespół otępienny i demencję, przebywają na I piętrze. Pensjonariusze, którzy są sprawni lub poruszają się na wózkach, zamieszkują na parterze i II piętrze.

Pokoje mieszkalne w DPS są dwu- (25) i jednoosobowe (43). Urządzone były w sposób estetyczny. W pomieszczeniach tych wyraźne było indywidualne umeblowanie oraz udekorowanie, co sprzyja stworzeniu domowej atmosfery. Mieszkańcy mają możliwość zamykania swoich pokoi na klucz, w części szaf – na życzenie – zostały zamontowane zamki.

Do każdego pokoju przynależy łazienka, ponadto na każdym piętrze Domu znajdują się sanitariaty ogólnodostępne. Ich stan techniczny i czystość nie wzbudziły zastrzeżeń. W większości z nich zamontowano przyrządy ułatwiające załatwienie potrzeb fizjologicznych osób z obniżoną sprawnością ruchową.

Na uznanie zasługuje system instalacji przyzywowej. Mieszkańcy mogą wezwać pomoc, podnosząc (a często po prostu strącając) słuchawkę domofonu, która zamontowana jest przy każdym łóżku. Jej działanie zostało zweryfikowane przez wizytujących, czas reakcji personelu na wezwanie nie wzbudził zastrzeżeń.

Czas wolny mieszkańcy mogą spędzać w sali terapii zajęciowej, wyposażonej w materiały do prac manualnych oraz laptop, części rekreacyjnej w holu na I i II piętrze, z ustawionymi kanapami lub korzystając z kuchenek pomocniczych.

W Domu nie ma wyodrębnionej palarni. Jak zostali poinformowani wizytujący, mieszkańcy palą wyroby tytoniowe na balkonach, przylegających do pokoi. Zgodnie z informacją przekazaną wizytującym, dla osób palących wyznaczone są oddzielne pokoje. Przedstawiciele KMP zwracają uwagę na przepis rozporządzenia, który nakłada obowiązek wydzielenia palarni (§ 6 ust. 1 pkt 2h). Rozwiązanie przyjęte w placówce naraża mieszkańców na przebywanie na zewnątrz przy niskich temperaturach w porze zimowej i/lub stałe zadymienie w pokojach mieszkalnych ze względu na brak wystarczającej wentylacji.

Posiłki są spożywane przez mieszkańców w jadalni lub w pokojach – w przypadku złego stanu zdrowia. Zapewnione jest śniadanie, obiad i kolacja, a w kuchenkach na oddziałach pensjonariusze mają całodobowy dostęp do podstawowych produktów spożywczych i napojów. Wyżywienie zostało ocenione przez mieszkańców jako bardzo dobre. Na uwagę zasługuje fakt, iż pensjonariuszom zapewnione są posiłki zgodnie z ich preferencjami żywieniowymi np. małżeństwo zamieszkujące w DPS nie

otrzymuje wieprzowiny. Mieszkańcy z dietą tzw. papkową, otrzymują zmiksowane posiłki – oddzielnie I i II danie.

Dom został wyposażony w system telewizji przemysłowej. Kamery zainstalowano w holach, przy wyjściach z budynku oraz na parkingu. W obowiązującym stanie prawnym brak jest przepisów regulujących kwestię monitoringu w domach pomocy społecznej. Obecnie trwają prace legislacyjne we wskazanym zakresie. W wystąpieniu do Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 5 sierpnia 2014 roku, Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich wniósł uwagi do projektu założeń projektu ustawy z dnia 7 lipca 2014 roku o monitoringu wizyjnym.

Oprócz opisanego budynku mieszkalnego, wyodrębniono pawilon, w którym znajdują się 2 pokoje mieszkalne z kuchenką oraz pokój gościnny z pełnym węzłem sanitarnym. Ich stan nie wzbudził zastrzeżeń wizytujących.

10 a. Dostosowanie placówki do potrzeb osób niepełnosprawnych

Zdaniem przedstawicieli KMP placówka została dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową. W budynku mieszkalnym znajduje się dźwig osobowy, ułatwiający przemieszczanie się między piętrami. Do jednego z wejść do Domu prowadzi podjazd.

W toaletach zamontowane są podłokietniki, poręcze oraz krzeselka umożliwiające kąpiel osobom poruszającym się na wózku. Dodatkowo, Dom wyposażony jest w podnośniki dla osób leżących, wannę z niskim wejściem oraz wannę podnoszoną.

Ponadto na wyposażeniu Domu znajdują się wózki inwalidzkie, chodziki i inne przyrządy usprawniające poruszanie się.

Zastrzeżenia wizytujących w zakresie dostosowania placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową wzbudziły progi w drzwiach balkonowych, utrudniające wyjście, zwłaszcza osobom poruszającym się na wózkach. Przedstawiciele KMP zalecają zastosowanie rozwiązań technicznych, które pozwolą mieszkańcom na samodzielne i nieutrudnione wyjście na balkon.

11. Prawo do praktyk religijnych

Msze święte rzymsko-katolickie odprawiane są w każdą sobotę o 14:00 oraz w pierwsze piątki miesiąca.

Zgodnie z informacjami uzyskanymi od dyrektor DPS, wśród mieszkańców są Ewangelicy, Zielonoświątkowcy i świadkowie Jehowy. Mają oni zapewnioną możliwość spotkania się z przedstawicielami religijnymi na terenie Domu, bądź są dowożone w miejsca kultu.

Podczas rozmów z mieszkańcami, wizytujący nie odebrali sygnałów świadczących o braku możliwości realizacji prawa do praktyk religijnych lub obowiązku uczestniczenia w nabożeństwach.

12. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

Dyrektor Domu Pomocy Społecznej w Bielsku-Białej:

1. podejmowanie decyzji o ograniczeniu samodzielnych wyjść mieszkańców poza teren Domu, na podstawie opinii lekarza określającej stan psychofizyczny pensjonariuszy;
2. odstąpienie od karania mieszkańców oraz dokonanie zmian w Regulaminie samorządu, wprowadzającym środki dyscyplinarne;
3. zmianę praktyki postępowania z osobami nietrzeźwymi, zgodnie z uwagami zawartymi w pkt 5 niniejszego Raportu oraz wprowadzenie modyfikacji do Regulaminu samorządu, który reguluje tę kwestię;
4. wyłączenie kwestii praw i obowiązków pensjonariuszy DPS z Regulaminu samorządu oraz stworzenie dokumentu stanowiącego Regulamin mieszkańców Domu, spójnego z postanowieniami Statutu, a także udostępnienie go na tablicy ogłoszeń;
5. organizowanie wyjść mieszkańców na zewnątrz, o ile warunki atmosferyczne na to pozwalają;
6. dokonywanie wpisów w zeszytach obserwacji prowadzonych przez opiekunów pierwszego kontaktu, odzwierciedlających rzeczywiste postępowanie z mieszkańcem;
7. poszerzenie grona odbiorców szkoleń, organizowanych dla personelu Domu;
8. poddanie pod rozagę zatrudnienie dodatkowego terapeuty zajęciowego, który zapewniłby mieszkańcom możliwość udziału w zajęciach w godzinach przedpołudniowych oraz wzbogacenie oferty terapeutycznej;
9. angażowanie instruktora ds. kulturalno-oświatowych wyłącznie w oddziaływania zgodnie z jego kompetencjami;

10. rozważenie wyposażenia Domu w aparat do wykonywania zdjęć RTG;
11. rozważenie przeniesienia gabinetu rehabilitacji i fizykoterapii do pomieszczenia o większej powierzchni niż obecnie;
12. rozważenie wyodrębnienia palarni dla osób używających wyroby tytoniowe;
13. zastosowanie rozwiązań technicznych, które pozwolą mieszkańcom na samodzielne korzystanie z balkonów;
14. uzupełnienie braków w IPW oraz systematyczne dokonywanie wpisów;
15. udostępnienie w widocznym miejscu adresów instytucji stojących na straży praw człowieka, w tym numeru bezpłatnej infolinii RPO (800 676 676);
16. każdorazowe odbieranie zgody mieszkańca lub opiekuna prawnego mieszkańca ubezwłasnowolnionego na przechowywanie dowodu osobistego oraz oświadczeń, wyrażających zgodę na wykorzystanie wizerunku mieszkańca;
17. wskazanie rzeczywistego wymiaru czasu pracy psychologa.

Opracowała:

Za Zespół podpisuje: